

Prejeli smo

na Mars, bomo Luno ponovno obiskovali enkrat letno za nekaj dni. Ko bi le imeli časovni stroj in bi lahko šli pogledat v leta od 1969 do 1972, zakaj je bilo takrat vse tako lahko.

mag. Ivan Ketiš,
Maribor

Maistrovo leto in generalovo izročilo za današnjo rabo

Četudi general Rudolf Maister ni bil avtor kakšnega pomembnega narodnopolitičnega programa za Slovenijo v pisani besedi, je z dejanji, pogumom in vizionarstvom velika zgodovinska osebnost, vtkana v slovensko narodno bit.

V zgodovino se je zapisal leta 1918 kot osvoboditelj Maribora in slovenske Štajerske. Po letu 1945 je bil general res potisnjen na rob zgodovine in javnega spomina, nikoli pa zamolčan. Marsikje je kljub poskusom politike ostal zgovorni del javnega spomina, kot na primer v rojstnem Kamniku in vasiči Zavrh v Slovenskih goricah. Tam so se ga ljudje spoštljivo spominjali vse od njegove smrti. V tem nekoč viničarskem kraju, v katerem je Maister po upokojitvi leta 1923 nekajkrat počitnikoval pri mladostnem prijatelju, lenarškemu notarju Franu Štupici, so po njem brez kakršnegakoli nasprotovanja takratnih lokalnih oblasti v Lenartu že leta 1961 poimenovali turistično društvo in nato leta 1963 še prvi razgledni stolp. General je ostal v srcu tamkajšnjim preprostim ljudem. Vse do danes, ko nekateri dobronamerno opozarjajo na inflacijo novodobnega spominjanja, žal tudi z neokusnimi oblikami, ki spominjajo na kult osebnosti, česar si Maister nikoli ni želel. Zato bi morali tudi v Zvezi društev generala Maistra Slovenije, ki povezuje in združuje vsa Maistrova društva po Sloveniji, umno pretehtati, kaj so res vredne oblike dostojnega spominjanja tega velikega Slovenca in kaj ne gre v kontekst javnega in zgodovinskega spomina nanj, pa tudi spomina na njegove tesne sodelavce v Narodnem svetu za Štajersko (Verstovšek, Rosina, Voglar, Kovačič idr.) in borce – prostovoljce za severno slovensko mejo. V nobenem primeru ne bi smeli dovoliti, da se iz Maistra naredi kult osebnosti, ker je sam temu vedno

odločno nasprotoval. Dokazov za to je več.

V Maistrovem rojstnem mestu Kamnik so leta 1970 postavili njegov spomenik. Relativno pozno, kar je posledica nenaklonjenosti slovenske oblasti in politike po letu 1945 osvoboditelju Maribora in slovenske Štajerske. Je pa Maistrov rojstni Kamnik za več kot poldrugo desetletje prehitel Maribor, v katerem so se okoli Maistra dogajali nepotrebne peripetije in zapleti, ki takratni mestni politiki ne morejo biti v čast. Spomenik so mu odkrili šele leta 1987. Danes so mnoga ozadja okoli tega bolj ali manj pojasnjena, vključno z nekulturno (nekateri pravijo celo barbarsko) odstranitvijo njegovega doprsnega kipa (avtor Nikolaj Pirnat) iz občinske avle leta 1978. Kip so vrnili v občinsko avlo na dan slovesne razglasitve slovenske državnosti 26. junija 1991. V tem kontekstu naj spomnim na razmišljanje Franceta Klopčiča, ki je v knjigi O preteklosti drugače leta 1984 zapisal, da je Maister doživel največ kritike in odpora pri slovenskih komunistih. Osebnost je Maistru priznal, da je branil slovensko severno mejo, vendar je tudi zapisal, da so njegove zasluge precenjene in da je to precenjevanje pomagalo oblikovati »kult osebnosti«.

Najhujši očitki Maistru z leve so, da naj bi zatrl (pomagal zatreti) vojaški upor v Mariboru leta 1919; ta naj bi potekal v pomoč sovjetski republiki, ki so jo takrat razglasili na Madžarskem. »Pri tem naj bi se okrvavil s krvjo dveh obsojenih upornikov. Prenapeti kritiki so Maistra imeli za izrazitega predstavnika teženj slovenskega meščanstva. Nekateri so ga razglašali kar za 'belega generala', za desničarja in hudega jugoslovanskega nacionalista. Maistrovo vlogo pri obrambi slovenskega narodnostnega ozemlja so zato poskušali čim bolj razvrednotiti. Njegovi sobojevniki so leta 1966 izsilili ustanovitev Zveze borcev prostovoljcev za severno mejo. CK ZKS je leta 1977 sklical nekaj zgodovinarjev, da so znova ovrednotili Maistrovo osebnost in delo (v javnost je ta analiza prišla šele čez slabo desetletje). Zborovanje slovenskih zgodovinarjev leta 1978 (19. po vrsti) v Mariboru je zavrnilo skrajne ocene Maistrove vloge v slovenski zgodovini,« je zapisal France Klopčič.

Pri tem ne smemo mimo navedb dr. Maksa Šnuderla (Dnevnik 1941–1945, Maribor 1994), ki je povsem konkretno zapisal, da je kot član Vrhovnega ple-numa OF, od leta 1943 tudi Slovenskega narodnoosvobodilnega odbora (SNOO) oz. kasnejšega Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta (SNOS) in Avnoja, osebno predlagal GŠ NOV Slovenije, da bi eno od slovenskih partizanskih brigad poimenovali po generalu Maistru. Njegov predlog ni bil sprejet! Čeprav so mnogi Maistrovi borci (tudi dr. Makso Šnuderl) sodelovali v NOB, je očitno, da so bili zaradi partijske sektaške politike zapostavljeni, podobno kot tigrovci. Kot je ocenil pokojni general in publicist Marijan F. Krajnc, pravega vzroka za takšno ravnanje slovensko partijsko vodstvo ni nikdar razkrilo. Danes te vzroke zgodovinarji v glavnem poznamo. Akademik prof. dr. Anton Trstenjak, ki je Maistra visoko cenil, je o njem v svoji knjigi Človek, bitje prihodnosti (Ljubljana, 1985) omenil problem mitizacije generala Maistra, češ da so Slovenci po kralju Matjažu in Martinu Krpanu »videli in hoteli videti v svojem generalu vse vojaške vrline in odlike«. Mit ne zastara in po Trstenjakovi sodbi bo mit o generalu Maistru živel in se utrjeval tudi v prihodnosti.

Po zborovanju slovenskih zgodovinarjev leta 1978 se je o Maistru začela pisati objektivnejša zgodovina. V samostojni slovenski državi je postal ena od narodnih identitet in vrednota, ki si je nima pravice prilaščati nobena politična stranka (ne leva ne desna in tudi ne sredinska) za svoje dnevne ideološko-politične potrebe. Temu smo lahko večkrat priča, zato je treba takšnemu početju odločno reči ne. Maister je in naj ostane naša skupna vrednota v kontekstu negovanja in utrjevanja slovenskega domoljubja in narodnega ponosa. Vselej na dostojen, kulturni način, ki odraža dejansko zgodovinsko vlogo in pomen Maistra kot vojaka, vojaškega poveljnika, pesnika in kulturnega mecena. Pokončnega moža, ki je leta 1918 doumel usodnost prelomnih dni za slovenski narod in bil ob pravem času na pravem mestu. To naj bo eno od sporočil Maistrovega leta 2024.

dr. Marjan Toš,
Lenart v Slovenskih goricah